

ULUSLARARASI MUHASEBE UYUMUNUN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA: RUSYA, ÇİN VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Yrd.Doç.Dr. Fikret ÇANKAYA

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İİBF İşletme Bölümü

cankaya@ktu.edu.tr

ÖZET

Muhasebenin temel görevi işletme içi ve işletme dışı kişi ve kuruluşlara bilgi üretmektir. Üretilen bu bilgiyi hızlı bir şekilde analiz eden, kullanan veya fırsata dönüştüren işletmeler başarılı olmaktadır. Bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması, gümrük kotalarının kaldırılması veya azaltılması uluslararası piyasaların ve işletmelerin küreselleşmesine neden olmaktadır.

Küresel ortamda işletmelerin başarılı olabilmesi için bilgilerin anında analiz edilerek yatırıma dönüştürülmesi gerekir. Bilgiyi kullanma sürecinde kişi ve kurumların finansal tabloları yorumlamalarında muhasebe standartlarının uyumlaştırılması önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışmada uluslararası muhasebe uyumlaştırması ve uyumlaştırma süreci ile ilgili bilgiler verildikten sonra ülkelerin ulusal muhasebe standartlarının uluslararası muhasebe standartlarına uyum derecelerinin ölçülmesine yönelik bir uygulama yapılmış ve elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Uyumlaştırma, Yakınsama, Standartlaştırma*

AN APPLICATION TOWARDS THE MEASUREMENT OF INTERNATIONAL ACCOUNTING HARMONIZATION: A COMPARISON OF RUSSIA, CHINA AND TURKIYE

ABSTRACT

The basic function of accounting is to provide information for internal and external institutions. The institutions analyzing and processing this information, provided by accounting, rapidly achieve success. Rapid development in information technologies, removal of the duties, and decreasing tariffs have accelerated globalization of markets and business firms. Analyzing information to make investment decisions in a global environment is quite important for business success. Harmonizing accounting systems and standards is crucial for individuals and institutions in evaluating information provided by the financial statements.

In this study, first, some basic information regarding internationally harmonized accounting and the harmonizing process is provided, then the findings of a case study which compare countries' accounting systems to international accounting system are presented.

Keywords: *Harmonizations, Convergence, Standardization*

1. GİRİŞ

Günümüzde, küreselleşme süreci ile ekonomilerin hızla dışarı açılması sonucu, ekonomik ilişkiler artmış ve ülke ekonomileri birbirine bağımlı hale gelmiştir. Dolayısıyla çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini dünya geneline yaygınlaştırma çabaları artmıştır. Uluslararası düzeyde meydana gelen bu gelişmeler finansal raporlama ve muhasebe uygulamaları açısından birtakım problemleri veya farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Ülkelerin ekonomik sistemleri, kültürel faktörler, işletmelerin ortaklık anlayışı, devletin yapısal düzenlemeleri, muhasebe mesleğinin örgütlenmesi, hukuk düzeni, finansal sağlayıcılar (sermaye sahipleri), ülkeler arası muhasebe standartları farklılıklarının nedenleridir.

Bu farklılıklar, küreselleşen firmalar (veya yatırımlar) için karşılaştırılabilir finansal tablo oluşturulmasını engellemektedir. Yatırım yapılan ülkede faaliyet sonuçlarının raporlanması, söz konusu raporların doğruluğunun saptanması ve ülkelerdeki farklı muhasebe uygulamalarından dolayı yatırımların karlılığının belirlenmesi ve karşılaştırılması zorlu ve pahalı bir süreç olabilmektedir. Örneğin; Hollandalı elektrik firması Philips 2001 yılı raporunda U.S GAAP (Generally Accepted Accounting Principles) uygulaysaydı, devam eden faaliyetlerinden zararı Dutch GAAP'sine uygun olarak hazırladığı raporlardaki zararından %5 daha az olmuş olacaktı (Hoyle vd., 2004: 527).

Sonuç olarak rapor hazırlanmasında tekdüzelik sağlamak ve şirket raporlarının daha açık, net, şeffaf ve karşılaştırılabilir olmasını olanaklı kılmak için bütün dünyada kabul edilen muhasebe standartları oluşturma çalışmaları yapılması herkes tarafından kabul görmektedir.

Çalışmada muhasebe uyumlaştırma ve standartlaştırma kavramları ve bu kavramların gerekliliği ve uyumlaştırmanın dünyadaki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi açıklandıktan sonra Newyork borsasına kayıtlı üç farklı ülkedeki işletmelerin kendi muhasebe sistemlerine göre düzenlenmiş olan bilançolarına Gray tarafından geliştirilen muhafazakarlık indeksi (index of conservatism) uygulanarak ulusal muhasebe sistemleri ile IFRS arasındaki uyum derecesi ortaya konulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Uyumlaştırma ve Standartlaştırma Kavramları ve Gerekliliği

Uyumlaştırma (harmonization), standartlaştırma kavramları literatürde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Gerçek anlamda birbiri arasında farklılık olmadığı da söylenmektedir (Uddin, 2005: 18). Ancak aynı sonuca ulaşsa da sözkonusu kavramlar aynı şeyi ifade etmeyebilir.

Uyumlaştırma, dönüştürme seviyelerine sınırlamalar getirerek muhasebe uygulamalarının karşılaştırılabilir seviyelerini artırma sürecidir. Standartlaştırma (standardizasyon) ise, kurallar setinin çerçevesinin belirlenmesi veya daha sabit (net) şekilde ifade edilmesi olarak anlaşılır. Uyumlaştırma (harmonization) ile birlikte standartlaştırma muhasebe içinde teknik bir terim olmuştur ve genellikle iki kavramın aynı anlamda kullanıldığı söylenebilir. Uyumlaştırma Avrupa Birliğinden kaynaklanan milletlerarası mevzuat kaynaklı Standartlaştırma ise genellikle

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Comitee=IASC) ile ilişkilendirilen bir kelimedir (Nobes ve Parker, 2006: 75).

Özet olarak Standartlaştırma bütün ülkelerin tek bir ülkenin muhasebe yapısına uygun hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. Uyumlaştırma ise, farklı bakış açılarını uzlaştırma olarak tanımlanabilir. Uyumlaştırma her ülkede farklılaşan ihtiyaçların mantıksız çatışmalara yol açmadan tekdüze bir yolla uyumlu hale gelmesine ve ülkelerin raporlama yapmalarına izin vermektir. Uyumlaştırma IFRS, IAS'nin uygulamalarına yönelik bir uyum hareketi sürecidir (Fritz ve Lammle, 2003: 34; Uddin, 2005: 18; Canibano ve Mora, 2000: 351). Uyumlaştırma sürecinin en sonunda homojenlik ve aynılığın olduğu aşamada standartlaşma durumu söz konusu olacaktır (Fritz ve Lammle, 2003: 34).

Muhasebede kullanılmakta olan farklı yöntem veya politikalar uyumlaştırma gereğini ortaya çıkartmaktadır. Söz konusu politikalar işletmelerin finansal tablolarının sonuçlarını farklılaştırmaktadır. Bu da işletme sonuçlarının karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Uyumlaştırma bu zorlukları ortadan kaldırarak finansal tabloların herkes tarafından aynı şekilde algılamasını sağlamaya çalışmaktadır.

Yatırımcılar ve finansal analistlerin, yatırım yapmak için işletmelerin finansal tablolarını analiz etmeleri gerekmektedir. Özellikle uluslar arası yöntem farklılıkları sözkonusu tabloların anlaşılır, güvenilir, karşılaştırılabilir olmasını engellemektedir. Mesela, ülkemizde 2004 yılında getirilen 5024 sayılı Kanun'la stokları değerlemede LIFO yöntemi uygulaması kaldırılmıştır. Söz konusu yöntem ABD'de uygulanabilmektedir. Bu farklılık da ülkeler açısından karşılaştırma yapmayı zorlaştırmaktadır. Öte yandan uzun dönemli alım yapan işletmelerde LIFO yöntemi fiyat değişikliklerini maliyetlere yansıtma yeterli olmamaktadır. Dolayısıyla uzun dönemli alımlar yapan işletmelerin LIFO yöntemini kullanmaları durumunda, bilançolarının gerçeği yansıtmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu da yatırım kararlarında güvensizliği ve yanlışları doğuracaktır.

Öte yandan uygulayıcılar açısından (mesela denetim firmaları veya muhasepler) bakıldığında uyumlaştırmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Farklı ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerinin bilançolarının birleştirilmesi ve sonuçların net olarak kolay bir şekilde ortaya konulmasında uyumlaştırma çabalarının önemli olduğu bir gerçektir. Devlet açısından bakıldığında ülkelerdeki farklı kar hesaplamalarının vergilendirilmesinde de zorluklarla karşılaşıldığı söylenebilir.

İşte bu ve buna benzer zorluklar nedeniyle muhasebe standartlarının uyumlaştırma ihtiyacını doğurmaktadır.

Ulusal muhasebe standartlarının farklılığına yol açan sebepler, özellikle özsermaye hesaplama farklılıkları, ekonomik faktörler, tarihi, geleneksel ve kültürel farklılıklar olarak sıralanabilir (Joumal ve Vulin, 2004: 18).

2.2. Uluslararası Uyumlaştırma

Uluslararası uyumlaştırma, "Sinerjistik sonuç oluşturan, çeşitli sistemlerin düzenli bir yapıda harmanlanması ve uzlaştırılması sürecidir" şeklinde tanımlanmıştır (Samuels ve Piper, 1985: 56-57). Uluslararası muhasebe uyumlaştırması, ülkeler arası finansal raporlama uygulamaları arasındaki farkları azaltmak, finansal

raporlamalarda karşılaştırılabilirlik durumunu arttırmak ve sonuç olarak bütün ülkelerde kabul gören uluslararası muhasebe standartları geliştirmek ihtiyacından ortaya çıkan bir kavramdır (Hoyle vd., 2004: 537).

Uyumlaştırma, yatırımcılara, doğru karar verme konusunda yardımcı olur. Uyumlaştırmanın gerekli olduğunu savunanlar, finansal raporlamada karşılaştırılabilirliğin yatırımcılar için, yatırımların potansiyel değerlerini belirlemede kolaylık sağlaması ve uluslararası çeşitlendirmede riski azaltması nedenlerinden dolayı bir avantaj olduğunu ileri sürerler.

Ayrıca uyumlaşma sonucu şirketler finansal raporlama standartları ile dünyada bütün sermaye piyasalarına giriş yapabilecektir. Uluslararası arenada kabul edilmiş muhasebe standartları dünyanın her yerinde geçerli olacak konsolide finansal raporlar hazırlamada maliyetleri düşürecek ve bu raporlamaların denetimi de daha kolay olacaktır (Fritz ve Lammler, 2003: 35).

Diğer taraftan IFRS ye uyumlaştırma sürecine karşı ileri sürülen görüşler de vardır. Bu görüşlerin en önemlisi ülkelerarası geçerli muhasebe uygulama farklılıklarının büyüklüğüdür. Ulusal muhasebe standartları ve uygulayıcılarının IFRS'yi uygulamada zorluklarla karşılaşmaları, uygulayıcıların bu standartları uygulamadaki yetersizlikleri, uygulamanın getireceği aşırı maliyetler, politik çıkarlar ve yasal düzenlemeler nedeniyle ulusal muhasebe sisteminde standartların uygulanmasına karşı çıkan düşüncelerle de karşılaşmaktadır.

Ulusal muhasebe standartları uygulayıcıları tarafından finansal raporlama standartlarına olan ihtiyacın her zaman kabul görmemesi nedeniyle dünyada tek bir dil haline getirilmeye çalışılan muhasebe standartlarında engellemelerle karşılaşmaktadır (Nobes ve Parker, 2006: 77). Nitekim uyumlaştırmaya karşı olan Goeltz "Uluslararası muhasebe standartlarının tam uyumlaştırılması muhtemelen ne uygulanabilir ne de gereklidir. Gerçekte önemli yararların sağlanıp sağlanmadığı tam olarak açık değildir. Çok iyi gelişmiş küresel sermaye piyasası zaten mevcuttur ve tekdüze muhasebe standartları olmadan gelişmiştir" şeklinde düşünmektedir (Goeltz,1991: 85-86).

Yabancı etkilere karşı direnme şeklinde ortaya çıkan milliyetçilik, değişmesi mümkün olmayan gelenekler, farklı çevresel etkiler uyumlaştırmanın gerçekleşmesindeki problemlerdir. Ayrıca bazen ülkeler arası farklılıklar gerekli ve uygun olabilir. Örneğin; Farklı gelişme aşamalarında yada farklı finansman kaynaklarına dayanan ülkelerde farklı muhasebe sistemlerine yönelme gerekli görülebilir (Hoyle vd., 2004: 538 ; Joumal ve Vulin, 2004: 18).

Bütün bunların yanında uyumlaştırma nedeniyle ülke genelinde işletmelerin katlanacağı sistem değiştirme maliyetleri (zaman ve ekonomik kayıplar) uyumlaştırmaya karşıt görüşlerin artmasına neden olmaktadır. Aynı şekilde standartlaşmanın sonucunda işletmelerin kolayca analiz edilmeleri nedeniyle, yatırımcılar piyasaya yeni giren işletmelere yönelebilirler. Bu da sözkonusu piyasadaki küçük işletmelerin finansal açıdan kayba uğramasına veya çıkmaza girmesine neden olabilir.

Uyumlaştırmaya karşı çıkan görüşlere rağmen, muhasebe uygulamalarındaki farklılıkları azaltmak için yıllardır süren çalışmalar vardır. Çünkü sınır ötesi yatırımlar, borçlanmalar ve ticaretin globalleşmesi uyumlaştırmaya olan ihtiyacı

arttırmıştır. Uyumlaştırmanın sağlayacağı yararlarından bazıları aşağıda sıralanmaktadır (Mogul, 2003: 681-682);

- Uyumlaştırma, güvenilir ve yüksek kalitede raporlamayı garanti eder,
- Ülkenin ekonomik ve finansal gelişimine önemli katkıları olduğu kanıtlanabilir,
- Çeşitli ülkelerde ortaklık ve şubeleri olan çokuluslu şirketlerin performansını sistematik olarak değerlendirme ve inceleme imkanı sağlar,
- Şirketlerin yerel ve uluslararası emsalleriyle daha kolay ve anlamlı şekilde karşılaştırılması olanağı sağlar,
- Şirketlerin uluslar arası kredibilitelerini artırır,
- Uluslar arası sermaye piyasalarına giriş konusunda öncülük yaparak sermaye maliyetlerinin azalması ve şirket performanslarının artmasına neden olabilir.

Uluslararası muhasebe standartları, finansal olayların muhasebe bilgi sistemine yansıtılmasında ve değerlendirmesinde birden çok alternatif sunmaktadır. Bunun nedeni işletmelerin mevcut koşullar içinde finansal raporlarını en doğru şekilde sunmalarını ve kendilerine uygun, en iyi politikaları seçmelerini sağlayabilmektir (Karapınar, 2000: 40).

2.3. Uyumlaştırmanın Tarihi Gelişimi

Uluslararası düzeyde muhasebe standartlarına gereksinim konusunda ilk çağırımı 1959 yılında yayınladığı makale ile Jacob Kraayenhof yapmıştır (Seçgen, 1998: 10). Bu yüzden Kraayenhof uyumlaştırma sürecinin babası olarak kabul edilir. Bu alanda yaşanan ikinci gelişme ise 1966'da Uluslararası Muhasebeciler Çalışma Grubu'nun (Accountants' International Study Group) Amerika, Kanada ve İngiltere arasındaki muhasebe farklılıklarını analiz etmek ve gidermek amacıyla kurulmasıdır. Bu çalışma grubu 1972 yılında, muhasebe standartları oluşturmak amacıyla uluslararası bir örgütün kurulmasını önermiştir (Fritz ve Lammle, 2003: 86). Bunun sonucu International Accounting Standarts Comitee (IASC) 1973 yılında ABD, İngiltere, Hollanda, (Batı)Almanya, Japonya, Meksika, İrlanda, Kanada, Avustralya'nın katılımıyla kurulmuştur. IASC'nin bütün dünyada kabul göreceği ve uygulanabilecek temel standartlar oluşturacağı kabul edilmişti (Fritz ve Lammle, 2003: 41).

1976'da Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) finansal bilgilerin açıklanması üzerine rehber niteliğinde olan bir deklarasyon yayınlamıştır (Chairas ve Radianto, 2001: 30). Daha sonra 1979'da ise OECD ve çokuluslu şirketler muhasebe standartları üzerine çalışmaları için bir çalışma grubu oluşturmuştur. Söz konusu grubun amacı muhasebe uyumlaştırmanın karşılaştırılabilirliğini, başarısını arttırmak ve gerçek problemleri ortaya çıkarmaktır (Samuels ve Piper, 1985: 70). Bu yüzden bu çalışma grubu muhasebe standartları oluşturma kurumu olarak kabul edilmemektedir (Chairas ve Radianto, 2001: 30).

1978 yılında Avrupa Birliğinin 4. yönergesi, 1983 yılında ise 7.yönergesinin yayınlaması ve 1990 yılında Avrupa'da muhasebe stratejisinin değişmesi Avrupa

Birliği'nde uyumlaştırmanın uluslararası süreçte daha aktif rol alması konularını ön plana çıkarmıştır (Blake vd., 1998: 5).

1995 yılında ise IOSCO ve IASC arasında yapılan anlaşmayla Avrupa Komisyonu IASC'nin insiyatifini desteklemeyi ve AB muhasebe gereksinimlerinin IAS ile bağlantılı çalışma önerisini kabul etmiştir. Avrupa Komisyonu 1995 yılında Avrupa Muhasebe Standartları oluşturma konusunda karar almıştır (Haskins vd., 2000: 50).

2000'de IOSCO üyelerine, sınır ötesi teklif ve listelemeleri için finansal raporları hazırlarken uluslararası muhasebe standartlarını kullanmalarını tavsiye etmiştir. Yinede IOSCO uluslararası muhasebe standartlarının anlaşılabilir ve yetersiz olduğu yerde şirketlerden ilave bilgiler istemektedir. Şüphesiz ki IOSCO, SEC (Securities and Exchange Commission)'den güçlü şekilde etkilenmektedir (Fritz ve Lammler, 2003: 45). 2001 yılında IASC yerini IASB'a bırakmıştır. Bu tarihten sonra IASB tarafından oluşturulan standartlar uluslararası muhasebe standartları olarak değil uluslararası finansal raporlama standartları olarak isimlendirilmiştir (Aksoy, 2005: 183). Haziran 2002 yılında ise Avrupa Birliği 2005 yılı itibariyle kote edilmiş şirketleri uluslararası muhasebe standartlarını kullanması konusunda mecbur bırakmıştır (Toraman ve Bayramoğlu, 2006: 460).

IASB'nin yanında FASB (Finansal Accounting Standards Board)'da muhasebe standartlarını uyumlaştırma konusunda çalışmalar yapmaktadır. 2002 yılında bu iki kuruluş birlikte çalışmaya başlamışlardır. Buradaki amaç, A.B.D'de uygulanmakta olan U.S.G.A.A.P ile IAS arasındaki farkların en az düzeye indirilmesi veya gelecekte yeni oluşturulacak standartlarda farklı uygulamaların önüne geçilmesidir (Üstündağ, 2006a: 198). Şubat 2006 yılında Kanada Muhasebe Standartları Kurulu, Kanada Muhasebe Standartlarını UFRS'na uyumlaştırma kararı almıştır (Üstündağ, 2006a: 199).

2.4. Türkiye'de Uyumlaştırma İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de uygulanan muhasebe sistemleri tarihsel olarak incelendiğinde, ekonomik olarak sıkı ilişkide bulunduğu ülkelerin muhasebe sistemlerinden etkilendiği görülmektedir. Bu duruma istinaden Türk muhasebe sisteminde ilk olarak Fransa, daha sonra Almanya muhasebe sisteminin etkileri görülmüştür. Daha sonraki yıllarda ABD ile ilişkiler ağırlık kazanmış ve muhasebe sistemimizde bu duruma paralel olarak Amerikan etkileri görülmeye başlanmıştır. 80'li yılların sonlarına doğru ise Türkiye'nin AB tam üyelik için çalışmaların başlaması ve AB uyum sürecine girilmesi, ayrıca dünyada küreselleşme sürecinin hızla artması Türkiye'de Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla uyumlu, finansal piyasalarda karşılaştırma imkanı sağlayan, açık, anlaşılır, şeffaf, güvenilir muhasebe standartları oluşturulmasını gerekli kılmıştır (Toraman ve Bayramoğlu, 2006: 474).

Türkiye'de ulusal muhasebe standartlarının oluşturulmasıyla ilgili ilk çalışma Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD)'nin uluslararası muhasebe standartlarını Türkçe'ye çevirmesi ve bu standartları yayınlamasıdır. Bu çalışma bilimsel bir çalışmanın ötesine gidememiştir. Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği 1973 yılından beri IASC üyesi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Karapınar, 2000: 62).

Küreselleşme ve Avrupa Birliğine üyelik süreciyle ilgili çalışmalar Türkiye’de de ulusal muhasebe standartlarının IAS\IFRS ile uyumlu olarak hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. İlk olarak 1994 yılında kurulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu IAS/IFRS ile uyumlu standartlar oluşturmak için çeşitli çalışmalar yapmıştır (Koç Yalkın vd., 2006: 292). Günümüzde Türkiye’de ulusal muhasebe standardı yayınlama konusunda tek yetkili organ olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu 1999 yılında kurulmuştur ve 39 adet TMS (Türkiye Muhasebe Standartları), 6 adet TFRS (Türkiye Finansal Raporlama Standartları) ve 2 TMS taslağını 1162 sayfalık bir kitap halinde yayınlamıştır (Koç Yalkın vd., 2006: 298). Bu konu ile ilgili birçok kuruluş kendi çalışma alanlarına uygun olarak IAS/IFRS ile uyumlu çeşitli standartlar yayınlamıştır.

SPK, IOSCO üyesi olması ve Türkiye’nin Avrupa Birliği süreci nedeniyle IFRS ile uyumlu standartlar içeren Seri XI, No:25 “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği” yayınlamıştır. Söz konusu tebliğ 33 adet standardı kapsamaktadır. Bu tebliğ, 117 aracı kurum 21 portföy yönetim şirketleri ve konsolidasyon kapsamındaki diğer şirketleri kapsamına almıştır (Başpınar, 2004: 49). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından Haziran 2002 yılında, hesaplarda şeffaflık, tekdüzelik sağlamak ve mali tabloların doğru, güvenilir ve zamanında raporlanması ve yayınlanması amacıyla “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu yönetmelik ile bankacılık sektörü ile ilgili 19 adet muhasebe standardı uygulanmaya başlanmıştır (İbiş ve Özkan, 2006: 34).

Gelecekte yürürlüğe girecek olan yeni Türk Ticaret Yasası, Türkiye’de bulunan bütün işletmelerin IAS/IFRS ile uyumlu olan Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulamalarını zorunlu hale getirmektedir (İbiş ve Özkan, 2006: 34).

Öte yandan uyumlaştırma açısından önemli bir konu da uygulanmaya başlanacak olan Basel II kriterleridir. Bu kriterler risk esaslı denetim mekanizmasını öngörülmekte ve bu kriterlerin yürürlüğe girmesinden itibaren tüm işletmelerin IAS/IFRS ile uyumlu olan Türkiye Muhasebe Standartlarını kullanması zorunlu hale gelmektedir. Bu durumun, işletmelerin mali yapısını, mali tablolarına daha açık, şeffaf ve güvenilir şekilde yansıtmasına olanak sağlayarak piyasa disiplini arttıracığı ve bankalarda risk yönetimi kültürünün oluşmasına olanak sağlayacağı söylenebilir (Uyar ve Aygören, 2006: 64).

Türkiye’de de kullanılacak IAS/IFRS ye uyumlu standartların dünyadaki durumu aşağıda ayrı başlık altında incelenmektedir.

2.5. Dünya’da Uluslar Arası Muhasebe Standartlarına Uyum Süreci

Ülkelerin IAS/IFRS’ye uyumu esas olarak, mali tabloların uluslararası karşılaştırılabilirliğini değerlendirmesi, uluslararası sermaye akışını artırması ve çok uluslu şirketlerin mali tablolarının hazırlanması maliyetini düşürmesi sürecidir (Rahman vd., 2002: 47; Haskins vd., 2000: 45). Küreselleşmenin sonucu olarak uluslararası muhasebe standartlarının gerekli ve zorunlu hale geldiği söylenebilir ve Dünya’nın birçok ülkesinde, ulusal muhasebe sistemlerinin IAS/IFRS’yle uyumlaştırma çalışmaları yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir.

IAS/IFRS'a uyum süreci ABD, Rusya, Çin ve Avrupa Birliğindeki çalışmalar olmak üzere ayrı başlıklarda incelenmektedir.

2.5.1. ABD'de Yapılan Çalışmalar

İşletmelerin bir çok pazarda faaliyet gösterme çabalarının sonucunda, uluslararası düzeyde kabul görecektir muhasebe standartlarının oluşturulması zorunlu hale gelmiş ve 1973 yılında Uluslar arası Muhasebe Standartları Kurulu birçok ülkenin katılımıyla faaliyetlerine başlamıştır. Kurulun oluşturacağı ortak standartlar sayesinde, uluslararası piyasada faaliyet gösteren işletmelerin finansal raporları arasında karşılaştırma imkanı sağlanacak ve yapılacak yatırımlarda riski azaltarak verimliliği arttıracaktır. Ülkelerarası yasal düzenleme, kültürel, sosyo ekonomik ve politik farklılıklar bu süreci daha da zorlu hale getirmiştir (Haskins vd., 2000: 28).

Dünya'da uyumlaştırmayla ilgili çalışmalar içinde üzerinde özellikle durulması gerekenlerden biri de ABD'deki uygulamalardır. ABD'de standart oluşturma çalışmaları 1939 yılında AICPA (American Institute Of Certified Public Accountants) tarafından yayınlanan 51 adet Muhasebe Araştırma Bülteni ile başlamıştır. Bu kuruluşun çalışmaları çeşitli nedenlerle başarısız bulunmuş ve 1965 yılından itibaren muhasebe standardı oluşturma çalışmaları APB (Accounting Principles Board) tarafından yayınlanan 31 adet görüş ile devam etmiştir. Bu kuruluşun çalışmaları da gereksinimleri karşılayamamış ve başarısız olmuştur (Karapınar, 2000: 59).

1972 yılında kurulan ve çalışmaları günümüzde de devam eden FASB (Financial Accounting Standards Board), 133 adet standart yayınlamıştır. Kurul misyonunun, mali muhasebe ve raporlama konusunda ulusal yatırımcılara, hisse senedi ihraç eden yatırımcılara ve finansal bilgileri kullanacaklara rehberlik yapacak ve eğitecek standartlar yayınlamak ve bu standartları geliştirmek olarak tanımlanmaktadır. FASB, US GAAP'ni oluşturmuştur. Günümüzde IAS/IFRS ile birlikte en çok kabul edilen ve kullanılan US GAAP'ın uluslararası arenada, örnek alınan ve geniş alanda uygulanan bir yöntem olmasına rağmen son yıllarda Amerika'da meydana gelen Enron, Worldcom gibi muhasebe skandalları sözkonusu kurumun birtakım eksiklikleri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum sonucu ABD'de uyumlaştırma çalışmaları hız kazanmış ve FASB, US GAAP ve IAS/IFRS arasındaki farklılıkları en alt seviyeye indirebilmek amacıyla IASB ile 18.09.2002 yılında Norwalk Anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmayla karşılıklı olarak yüksek kaliteli ve birbirleriyle uyumlu standartların oluşturulmasına karar verilmiştir (Koç Yalkın vd., 2006: 294).

Diğer taraftan Amerika'nın sermaye piyasası kurulu olan ve sermaye piyasalarını düzenleyen SEC (Securities Exchange Commission), şirketlerin mali raporlarının hazırlanmasında US GAAP'yi kullanmayı zorunlu tutmaktadır. Yabancı şirketlerin US GAAP dışında kendi ulusal genel kabul görmüş muhasebe prensiplerini ya da IAS/IFRS'yi kullanmaları halinde US GAAP'ye göre hesaplarda mutabakatın sağlandığı raporları da SEC'e sunmaları gerekmektedir.

2.5.2. Çin’de Yapılan Çalışmalar

Küreselleşmeyle beraber uluslararası ticaret ve yatırımlar için daha da önemli hale gelen Asya ülkelerinde uluslararası muhasebe standartlarıyla ilgili çalışmalar önemli bir sorundur (Charias ve Radianto, 2001: 2). Özellikle ekonomisi gün geçtikçe büyüyen ve Dünya’nın en önemli ekonomileri arasında gösterilen Çin Cumhuriyeti, bölgenin çekiciliğini daha da arttırmaktadır. Çin’de 90’lı yılların başlarında Shanghai ve Shenzen borsalarının (Shanghai and Shenzen Stock Exchange=SSE and SZSE) kuruluşundan sonra muhasebe sistemi temelden değişmiştir. Borsaların gelişmesine karşılık Çin hükümeti 1992 yılında Halka Arz Yapmış İşletmeler İçin Muhasebe Düzenlemesini (Accounting Regulation for Experimental Listed Companies) yayınlamıştır. Çin bu düzenlemeden sonra geleneksel Sovyet muhasebe modelinde ayrılarak batıdan IAS’ı yansıtan birçok muhasebe uygulamalarını kendi muhasebe sistemine dahil etmiştir (Chen vd., 2002: 184).

Ayrıca B tipi hisse senedi ihraç eden şirketlerin kazançlarını IAS’ye göre yeniden belirlemeleri zorunlu tutularak sınır ötesi yatırımlarda kolaylık hedeflenmiştir. Bu düzenlemelere karşın bu iki sistem arasındaki ciddi farklılıklar giderilememiş ve Chine GAAP ile IAS arasındaki uyumsuzlukları ortadan kaldırmak için 1998 yılında yeni Halka Arz Yapmış İşletmeler İçin Muhasebe Düzenlemesini (Accounting Regulation for Experimental Listed Companies) yayınlamıştır. Finans Bakanlığı tarafından IFRS model alınarak hazırlanan 16 adet yeni Çin Muhasebe Standartları (Chinese Accounting Standarts) yayınlamıştır. Bu standartlar 1 Ocak 2007’den itibaren borsaya kote edilmiş şirketler için geçerli olmuştur. Çin Muhasebe Standartları işletmelerin finansal durumlarını, faaliyet sonuçlarını, nakit akışlarını doğru ve güvenilir şekilde yansıtarak, yatırımcılar, kreditorler ve diğer kullanıcılar için karar verme sürecinde objektif bilgiler sağlamak amacıyla hedeflenmektedir (Brown, 2004).

2.5.3. Rusya’da Yapılan Çalışmalar

Rusya 1998 yılında kendi ulusal muhasebe standartlarını IAS/IFRS ile uyumlaştırmak için bir program hazırlanmış ve Rusya Federasyonu Maliye Bakanlığı 1998 yılından itibaren 20 yeni standart yayınlamaya uyumlaştırma çalışmalarında önemli adımlar atmıştır. Hükümetin beyan ettiği rota Rusya Muhasebe Standartlarının IFRS ile bütünleşmesi şeklinde olmuştur.

Avrupa Birliği ise Rusya’da IFRS uygulamalarının yaygınlaşması amacıyla bir proje sunmuştur. 2005 Aralık ayında başlanan Rusya Federasyonunda Muhasebe Reformunun Uygulaması 2 yıllık bir projedir ve muhasebe firmaları, Rusya ticaretinin profesyonel kuruluşlarını içerir. 2004 yılından itibaren bütün ticari bankalar mali tablolarını hem ulusal muhasebe standartlarına hem de uluslar arası muhasebe standartlarına göre hazırlamakla yükümlü tutulmuştur (EU, 2003). Uyumlaştırma çalışmalarda hedeflenen IAS/IFRS’ye tam geçiş planı 2010 yılına ertelenmiştir.

2.5.4. Avrupa Birliği'nde Yapılan Çalışmalar

Dünya'nın tek pazar haline dönüşmesi ve sermaye piyasaları arasında oluşan menkul kıymet ihraçlarının artması bütün Dünyada olduğu gibi Avrupa Birliği'nde de muhasebe uyumlaştırma çalışmalarının önem kazanmasına sebep olmuştur. AB'ye üye ülkelerin kullandıkları farklı muhasebe uygulamalarının uluslararası muhasebe standartları kapsamında tekdüze duruma getirilmesi genişlemekte ve gelişmekte olan AB için önemli bir sorunun çözümü anlamına gelmektedir.

AB'de uyumlaştırma süreci 1978 tarihinde dördüncü yönergenin benimsenmesi ile başlamıştır. Belirli şirketler tarafından uygulanan direktif şirketlerin yıl sonu hesaplarında varlıklarını, borçlarını, finansal durumlarını, kar veya zararlarını bilançolarına gerçek ve doğru olarak yansıtılmalarını talep etmektedir (Hulle, 2002: 357). Dördüncü direktif belli tipteki şirketlerin düzenleyecekleri mali tabloların biçimsel yapısına, kapsamına, değerlendirme ilkelerine ve denetimine ilişkin esasları düzenlemiştir. Yedinci direktif ise yasal olarak başka şirketleri (yan kuruluş) kontrol eden şirketler (ana şirket) konsolide mali tablo hazırlamasından sorumludur. Uyumlaştırma çalışmaları kapsamında yayınlanan sekizinci direktif ise mali tabloların denetimini yürütecek denetçiler ve nitelikleri ile ilgili hususları içermektedir (Üstündağ, 2006b: 161).

1980'lerin sonlarında Avrupa Birliği'nin şirketler kanunu uyumlaştırma programını tamamladığı ve Muhasebe Direktiflerinin bütün üye ülkelerin kanunlarına yerleştirdiği söylenebilir. Bu direktiflerle ilgili uygulamalar Avrupa Birliği'nde muhasebe uyumlaştırması için gerekli ilk adım olarak kabul edilebilir (Roberts, 2002: 10). Fakat uygulamada direktiflerin teknik olarak yeterli olmaması, direktiflerin yayınlanmasından sonra oluşan ekonomik ve teknolojik gelişmeler karşısında yenilenmemesi, üye ülkelerin bu direktifleri kanunlaştırmasında zaman farklılıklarının bulunması, büyük şirketlerin uluslar arası sermaye piyasalarından AB muhasebe standartlarına uymaları durumunda yeterince yararlanamamaları gibi problemlerle karşılaşmıştır (Üstündağ, 2006b: 161).

Direktiflerin adaptasyonu ticari işlemlerin karmaşıklığının önemli ölçüde artması sonucu Avrupa Komisyonu 1995 yılında bir bildiri ile üye ülkelerin uluslararası firmalara, mali tablolarını IAS'ye uygun olarak hazırlamalarına izin vermesini tavsiye etmiştir (Hulle, 2002: 359).

Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'ndeki sermaye piyasalarının rekabet gücünü arttırmak ve bu piyasaları bütünleştirmek amacıyla Haziran 2000'de Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki borsaya kayıtlı şirketlerin mali tablolarını IAS ile uyumlu hazırlamaları konusunda tebliğ yayınlamıştır. Avrupa Komisyonu Eylül 2001'de ise söz konusu şirketlerin mali tablolarını 2005 yılından itibaren IFRS'ye uygun olarak hazırlamalarını resmen önermiştir. Fransa ve Almanya'nın zorlaması ile kote edilmiş borçları olan şirketler ve uluslar arası kabul görmüş GAAP (US GAAP) kullanan şirketler için IFRS'ye adaptasyonun 2007'ye kadar ertelenmesi konusunda öneride ilave değişiklik yapılmıştır (Kennard ve Witmer, 2005). Bu öneri Mart 2002'de Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanmış ve Avrupa Birliği'ndeki kote edilmiş şirketlerin büyük çoğunluğunu etkisi altına almıştır. 7000 şirket 1 Ocak 2005 yılından itibaren IFRS uygulamalarına geçmiştir. Avrupa Birliği'nin genişlemesiyle bu sayı 9000'lere ulaşmış bulunmaktadır.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Muhasebe standartlarının uyumlaştırmasının ölçülmesinde literatürde birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden en çok bilinenleri H-Index, I-Index, C-Index, T-Index ve C-Index (Conservatism Index).

H-İndeks'in amacı bir ülkedeki muhasebe politikalarındaki uyum derecesini hesaplamaktadır (Karapınar, 2000: 127). Bu yöntem sadece tek bir ülke bazında ölçümleme yapar ve uluslararası düzeyde karşılaştırmaya imkan tanımamaktadır (Joumal ve Vulin, 2004: 36). Van Der Tas, ulusal uyumun ölçülmesinde H-İndeks'inin basit olması ve kolay hesaplanması nedeniyle üstünlüklere sahip olduğunu ancak birden fazla yöntem kullanan işletmelerin olması durumunda yetersiz kaldığını belirtmiştir (Karapınar, 2000: 127).

I-İndeks'i finansal olayların muhasebeleştirilmesinde kullanılan muhasebe politikalarının ülkelerarası uyum derecesini ölçmeye yaramaktadır. I-İndeks 0 ile 1 arasında değer alır. I-İndeks'in sıfır olması ülkeler arası uyum olmadığını; 1 ise tam bir uyumun olduğunu gösterir. I-İndeks değerinin sıfıra doğru yaklaşması karşılaştırılan ülke sayısının arttığını gösterir (Joumal ve Vulin, 2004: 37).

C-İndeks ise 1988 yılında Van Der Tas tarafından geliştirilen bir yöntem olup, uluslar arası uyumlaştırma seviyesini ölçen bir indekstir. Van Der Tas 1992 yılında dipnotlarda yayınlanan bilgilerin, hesaplarda sonradan ortaya çıkan bilgilerle yeniden işleme tabi tutulmasına olanak sağlayan durumları hesaba katmak için C-İndeks'ini geliştirmiştir. C-İndeks'i yıllarca uluslararası uyumlaştırma seviyesinin belirlenmesinde güvenilir bir yöntem olarak kullanılmasına rağmen bu yöntemle ilgili çeşitli eleştiriler ortaya atılmıştır.

Canibano ve Mora tarafından yapılan çalışma sonucu, anlamlı ölçümler yapmak için C-İndeks'in yetersiz olduğu ileri sürülmüş ve C-İndeks değerindeki önemli değişimleri hesaplamak için C-İndeks ile beraber önyüklemeye testinin kullanılmasını önermişlerdir (Baker ve Barbu, 2007: 22).

C-İndeks'i ile ilgili literatürde birçok örnek çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucu İndeks'lerin sapmalar gösterdiği ,fakat bu sapmaların genelde önemsiz kabul edildiği görülmektedir (Taplin, 2003: 82). Karşılaştırılan ülke sayısı arttıkça C-İndeks'inin I-İndeks'ine göre daha güçlü ve güvenilir sonuçlar verdiği yapılan çalışmalar sonucu saptanmıştır. Bunun nedeni ise bir veya daha fazla muhasebe politikası bir ülkede düşük oranda kullanılıyorsa I-İndeks'i sıfır olma eğilimine girmektedir (Karapınar, 2000: 133).

Diğer yandan Taplin (2004) tarafından yeni bir indeks geliştirilmiştir. Taplin bu indeks ile, önceden önerilen indekslerdeki farklılıkları birleştiren bir yaklaşım ortaya atmaktadır (Taplin, 2006: 2). Taplin T-İndeks ile araştırmacılara, T-İndeks'i kolaylıkla uygulayabilecekleri yazılım programı geliştirmiştir. Ayrıca kullanılan seçenekler arasında nasıl seçim yapılabileceğine dair rehberlik yapmaktadır. T-İndeks yapısal olarak oldukça esnek ve matematiksel teoriye dayanmaktadır. T-İndeks 'in teorik altyapısı geçmişte oluşturulan indekslerin kesin tercihler altında T-İndeks'in özel bir durumu olduğunu, diğer indekslerin dezavantajları konusunda daha detaylı açıklamalar yaptığını kanıtlar (Taplin, 2006: 3).

Gray tarafından geliştirilen C-İndeks (conservatism index = muhafazakarlık indeksi) rakip GAAP'ler arasında, istatistiksel bir yaklaşım olarak karşılaştırma yapmak amacıyla düzenlenmemiştir. Muhafazakarlık indeksi ulusal bir muhasebe sistemiyle farklı bir muhasebe sistemi arasındaki ilişkiyi genel olarak ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan bir araçtır (Whittington ve Steele, 1998: 243). Bu metot farklı muhasebe metotlarına göre hazırlanmış finansal raporları uyumlaştırmak için kullanılmaz. Farklı ülkelerin şirketlerinin açıklanmış karlarından subjektif ve tekrarsız öğeleri bertaraf ederek en açık farklılıkları ayırmayı sağlar (Murphy, 1996: 28).

Literatürde Gray'ın C-indeksi [tutuculuk (muhafazakarlık) indeksi] ile Van Der Tas'ın C-indeksi birbirine karıştırılmaktadır. Çalışmanın uygulama bölümünde bahsedilen C-İndeksi, muhafazakarlık endeksini ifade etmektedir.

4. FARKLI MUHASEBE SİSTEMLERİ İLE IFRS ARASINDAKİ UYUMUN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

4.1. Uygulamanın Amacı

1973 yılından beri faaliyet gösteren IASC'a üye ülkelerin uygulamalarını IASC standartlarına göre düzenlemesi amaçlanmıştır. Türkiye'de uygulanmakta olan SPK mevzuatı, AB uyum süreci, 2007 yılında yürürlüğe girmesi beklenen Yeni Türk Ticaret Yasası ve 2008'de uygulamaya başlanacağı ilan edilen Basel II kriterleri şirketlerin finansal raporlarını IFRS'ye uyumlu hazırlamaları konusundaki kesin tutumları nedeniyle, Türkiye'de hazırlanan TMS'nin, IFRS'ye tam uyumlu bir şekilde hazırlanmasının gerekli olduğu söylenebilir (İbiş ve Özkan, 2006: 35).

Öte yandan Rusya'da 1991 yılında SSCB'nin yıkılışının ardından planlı ekonominin çöküşü ile piyasa ekonomisine geçiş sonucu uluslararası ticaretin gelişmesi, çokuluslu şirketlerin ve yabancı yatırımcıların Rusya'da yatırımlarını arttırması gibi sonuçlar, Rusya'da kullanılan muhasebe uygulamalarının uluslar arası alanda karşılaştırma yapabilecek şekilde IFRS ile uyumlu olması konusunda çalışmalar yapılmasını gerekli ve bu amaca yönelik RAS (Russian Accounting Standards) adı ile muhasebe standartları oluşturulmuştur.

Diğer yandan 1978 yılından itibaren Çin'de yapılan ekonomik reformlar sonucu Çin ekonomisi Dünya'nın en hızlı büyüyen ekonomisi haline gelmiştir. Komünist rejimin etkisiyle ekonominin durma noktasına gelmesinin ardından Çin'de yaşanan liberal ekonomiye geçişle birlikte Çin Cumhuriyeti global ekonomide temel rol oynamaya başlamıştır. Bu ülkenin 2001 yılından itibaren Dünya Ticaret Örgütüne tam üye olmasıyla birlikte ekonominin büyüme hızı ve dış ticaret hacmi bütün Dünya'nın gözünün Çin'e çevrilmesine sebep olacak kadar hızla artmıştır. Bu büyüme diğer bazı ülkelerin ekonomilerini durma noktasına kadar getirmiştir. Bu durum yabancı yatırımcıların Çin'e yaptıkları yatırımların daha da artmasına sebep olmuştur. Bu gelişmeler sonucu Çin'de 1990 yılların başlangıcından itibaren yerel muhasebe standartlarını IFRS ile uyumlaştırma çalışmaları başarılı bir şekilde devam etmektedir. Bu yıllara borsaya kote edilmiş şirket sayısı 2004 yılı itibarıyla 14'ten 1376'ya kadar yükselmiştir. Piyasa ekonomisinin gelişmesi denizasını sermaye akışı finansal raporlarda kalite isteğini arttırmıştır. Çin'de hükümet

merkezli muhasebe uygulamaları yerini piyasa merkezli uygulamalara bırakmaya başlamıştır. Çin'de muhasebe reformlarının daha hızlı ve daha az maliyetli olabilmesi açısından IFRS'ye adaptasyonun gerekli olduğu kabul görmüştür (Peng, 2005: 4).

Bu konuyla ilgili genel bir görüş oluşturmak amacıyla çalışmada Türkiye, Rusya ve Çin'de faaliyet gösteren üç adet uluslararası şirket kullanılmıştır. Özellikle bu ülkelerin kullanılmasında temel amaç sözkonusu ülkelerde uyumlaştırma çalışmalarının 1990'lı yıllar gibi yakın bir tarihe sahip olmasıdır.

Sonuç olarak çalışmanın amacı; Türkiye, Rusya ve Çin'de bulunan üç büyük şirketin hem yerel muhasebe standartlara hem de IFRS'ye uyumlu hazırlanan finansal tablolarından hareketle Gray tarafından oluşturulan C- (conservatism index)'ine göre söz konusu ülkelerin muhasebe uygulamaları ve IFRS arasındaki uyumun ortaya konulması ve hangi ülke uygulamasının daha tutucu (muhafazakar) bir yapı gösterdiğinin tespit edilmesidir.

4.2. Uygulamanın Kapsamı ve Sınırları

Çalışmada Türkiye, Rusya ve Çin'de faaliyette bulunan 3 büyük şirketin 2005 yılı sonu finansal tablo verilerinden net kar kullanılarak bu ülkelerin IFRS'ye uyumları ve IFRS ile yerel muhasebe uygulamaları farklılıkları hakkında genel bir görüş ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

İlk olarak ülkemizin en büyük GSM operatörü Turkcell'in finansal tablolarından (SPK Mevzuatı ve IFRS'ye uyumlu) sağlanan net karlar kullanılarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Turkcell'in hisseleri 11 Temmuz 2000 itibarıyla İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) ve Newyork borsasında (New York Stok Exchange=NYSE) eşzamanlı olarak işlem görmeye başlamıştır. Turkcell NYSE'e kote olmuş ilk ve tek Türk Şirketidir.

İkinci şirket Rusya'nın lider sabit-hat telekomünikasyon şirketi ve ulusal şehirlerarası operatörüdür. Rostelecom hisseleri Rusya'da RTS ve MICEX borsalarında, Amerika'da NYSE'de, ayrıca uluslar arası Londra ve Frankfurt Borsalarında işlem görmektedir.

Son olarak Çin'de petro-kimya ürünleri üzerine üretim yapan Sinopec Shanghai Petrochemical Company Limited şirketinin CAS (China Accounting Standards) ve IFRS'ye uygun net kar sonuçları C-indeks (conservatism indeks)'e uygulanarak karşılaştırma yapılmıştır. Sinopec hisseleri Hong Kong, Newyork, Londra ve Shanghai Borsalarında işlem görmekte ve söz konusu şirket 2005 verilerine göre borsada işlem gören şirketler arasında Çin'in en büyük şirketi konumunda bulunmaktadır.

Çalışmada her şirket için 2006 yılı sonu finansal raporlarından elde edilen net karların kullanılması zaman içinde ülkelerin muhasebe uygulamalarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle bir sınırlama olarak kabul edilebilir. Muhafazakarlık İndeks metodu kullanılarak yapılan çalışmalar temel olarak raporlanmış şirket kazançları açısından muhasebe farklılıklarının nicel etkisini ortaya çıkarması bakımından literatüre dikkate değer katkılar sağlamıştır (Peng, 2005: 35).

Çalışmada kullanılan 3 şirket NYSE'e kote edilmiş şirketlerdir. Amerikan Sermaye Piyasa Kurulu'nun sürekli incelemesine tabi NYSE'e kote edilmiş şirketlerin muhasebe uygulamaları; NYSE'e kote olmayan diğer Türk, Rus ve Çin şirketlerinden farklı olacaktır. Diğer şirketler buna benzer dış incelemeye tabi olmadıklarından daha az karmaşık muhasebe sistemlerine sahip olacaklardır. Çalışmadaki bir diğer sınırlama ise sadece net karı ele alarak analizin gerçekleştirilmesidir. Toplam aktifler, toplam borçlar gibi ölçülerin ele alınması gelecekteki çalışmalar için konu teşkil edebilir.

4.3. Uygulamanın Yöntemi

Uygulamada Türkiye'de uygulanan SPK Mevzuatı, Rusya'da kullanılan RAS (Rusya Muhasebe Standartları) ve Çin'de kullanılan CAS (Çin Muhasebe Standartları) ile IFRS arasındaki uyum farklılıkları nicel bir yöntem olan Muhafazakarlık İndeksi (conservatism index) kullanılarak saptanmaya çalışılmıştır.

Literatürde karların ölçümünde, farklı GAAP sistemlerinin etkilerinin tahmini için iki yaklaşım mevcuttur. Bunlardan biri muhafazakarlık indeksi'ne (index of conservatism) dayanan, borsaya kote edilmiş şirketlerin çift taraflı analizi yaklaşımıdır (analysis of dual listed). İkincisi ise dış analizecilere yön vermek için geliştirilen uluslar arası GAAP' ler arasındaki farklılıkları sayısallaştırma yaklaşımıdır (Whittington ve Steele, 1998: 243). Muhafazakarlık indeksi'ni farklı ülkelerdeki aynı endüstrilerde faaliyette bulunan işletmelerin mali tablolarının uyumlaştırma dereceleri veya seviyelerinin karşılaştırılmasında kullanılan bir yöntemdir (Mogul, 2003: 682). Gray 1980 yılında farklı muhasebe metodlarının ülkeler arası karşılaştırmasını gerçekleştirmek için bu yöntemi kullanmıştır. Conservatism indeksinin kullanımında amaç bu indeksin bir ülkenin muhasebe pratikleri ile diğer ülkelerin muhasebe pratikleri arasındaki uzlaşma derecesini ortaya koymasıdır (Murphy, 1996: 27).

Gray yaptığı çalışmalar sonucu ulusal muhasebe farklılıklarının raporlanan şirket performansı üzerine önemli etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca Gray ulusal farklılıkların, bilgi kullanıcılarının yönelmelerinde farklılığa neden olduğunun önemini vurgulamıştır (Murphy, 1996: 29). Bu metodu kullanarak karşılaştırılan muhasebe uygulamalarından hangisinin daha tutucu veya koruyucu, ve karşıt olarak hangi muhasebe uygulamalarının daha esnek ve iyimser bir yapıya sahip olduğu konusunda genel bir görüş oluşturulabilir.

Muhafazakarlık indeksi (Index of Conservatism) aşağıdaki gibi formüle edilmektedir (Whittington and Steele, 1998: 243; Mogul, 2003: 682);

$$C\text{-İndeks (Index of Conservatism)} = 1 - \frac{(RA - RD)}{|RA|} \quad (1)$$

RA=Ayarlanmış kazançlar (Yabancı GAAP'a göre)

RD=Açıklanan kazançlar (Ulusal GAAP'a göre)

İndeks değeri >1 olduğunda Yerel GAAP Yabancı GAAP'a göre daha az muhafazakar/tutucu yada daha fazla iyimser,

İndeks değeri = 1 ise Yerel GAAP ile Yabancı GAAP arasında fark olmadığı,

İndeks değeri <1 olduğunda ise Yerel GAAP Yabancı GAAP'a göre daha fazla muhafazakar/tutucu olduğu anlamına gelir.

4.4. Uygulamanın Sonucu

Turkcell'in 2005 yılı dönem sonu NYSE'e sunduğu IFRS'ye göre hazırlanmış mali tablosunda net kazancı 747.453.000.-\$ dır. Bu tutarı 31.12.2005 tarihli merkez bankası döviz kuruna göre YTL'ye dönüştürdüğümüzde tutar 1.007.790.880.-YTL olarak hesaplanır. Buna karşılık Turkcell'in 2005 yılı dönem sonu İMKB'ye sunduğu SPK mevzuatı hükümlerine göre hazırlanmış mali tablosunda net kazancı 1.070.839.000.-YTL'dir (Turkcell, 2007). Bu veriler C-Index formülüne uyguladığında;

$$C\text{-Index} = 1 - [(1.007.790.880 - 1.070.839.000) / 1.007.790.880]$$

$$C\text{-Index} = 1.062556$$

C-Index değerinin 1'den büyük olarak hesaplanması SPK mevzuatı muhasebe uygulamalarının IFRS'ye göre daha az tutucu olduğu veya yatırımcıları daha fazla koruduğu anlamına gelmektedir. Ancak C-indeksinin 1'den çok az büyük olması SPK mevzuatı ile IFRS arasında çok büyük farklar olmadığı şeklinde de düşünülebilir.

Rostelecom'un 2005 yılı sonunda açıkladığı finansal raporlarında RAS' a uygun olarak sunduğu net karı 9.027.900.000.- RUR'dur (Rostelecom, 2007). Diğer taraftan IFRS'ye uygun hazırlanmış finansal raporlarında sunduğu net karı ise 978.000.000.- RUR'dir.

$$C\text{-Index} = 1 - [(978.000.000 - 9.027.900.000) / 978.000.000]$$

$$C\text{-Index} = 9.2300981$$

C-Index değerinin 1'den büyük veya 9 olarak hesaplanması Rusya Muhasebe Standart uygulamalarının IFRS'ye göre daha az tutucu ve yatırımcıları veya hissedarları daha fazla koruduğu anlamına gelmektedir. Sonuca bakıldığında indeksin 9 olması yani 1 den çok büyük olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni olarak Rusya Muhasebe Standartlarının yüksek enflasyon sonuçlarını mali tablolara yeterince yansıtamaması gösterilebilir. Nitekim, Vsyokov bir Rus bankası için yaptığı çalışmada yukarıdaki sonucu destekleyen bulgular elde etmiştir. Söz konusu çalışmada Vsyokov, Rus Muhasebe Standartlarının daha çok banka ve vergi düzenlemelerini önemsediğini ileri sürmektedir. Buna karşın, IFRS de ise raporların daha tutucu olduğunu ve IFRS ile bankaların ekonomik faaliyetlerini değerlerken ayrıntılı risk analizlerine göre hazırlanan raporların istenildiğini ifade etmektedir (Vsyokov, 2007).

Sinopec Şirketinin 2005 yılı sonu itibariyle net karı CAS'ye göre 43.840.000.- RMB milyon, IFRS'ye göre ise 39.558.000.- RMB milyon olarak açıklanmıştır. Bu verilere göre;

$$C\text{-Index} = 1 - [(39.558.000 - 43.840.000) / 39.558.000]$$

$$C\text{-Index} = 1.108246$$

C-Index değeri 1'den büyük hesaplanmıştır. Bu sonuç CAS 'nin IFRS'ye göre daha az tutucu, koruyucu bir yapı gösterdiğini ortaya çıkarır. Ancak farkın küçük olması son yıllarda Çin'de yapılan IFRS ile uyum çabalarının tamamen olmasa da başarılı olduğunun göstergesidir. Öte yandan Çin'in dünyadaki yatırımcılar açısından önemli pazar olması ve işgücü maliyetleri açısından rekabet avantajı

sağlaması yatırımcıları Çin'e yöneltmiş ve Çin şirketlerinin küresel sermaye piyasaları açısından önemi artmıştır. Bu durum Çin muhasebe standartlarına göre hazırlanan mali tablolar ile IFRS ye göre düzenlenen mali tabloların uyumlu olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Elde edilen sonuç bu konuda yapılan çalışmaların büyük oranda başarıya ulaştığını göstermektedir.

Turkcell AŞ'nin 2005 yılı sonu finansal raporlarının SPK Mevzuatı ve IFRS'ye uygun olarak açıklanan net karları kullanılarak muhafazakarlık indeksine uyguladığımızda indeks değeri 1'den büyük olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç bize Türkiye'de uygulanan SPK Mevzuatının daha koruyucu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan net kar sonuçlarını incelediğimizde bu sonuçların birbirine oldukça yakın rakamlar olarak belirlenmesi SPK'nın Mevzuatının IFRS'ye uyumlaştırma çalışmalarında farkları azaltma yolunda önemli gelişmeler kaydettiğini göstermektedir. 1 Ocak 2003 tarihine kadar SPK Mevzuatı ile IFRS arasındaki temel farklılık enflasyon ve uzun-dönem yatırımların muhasebeleştirilmesi konusunda ortaya çıkmıştır (Mugan ve Akman, 2005: 135). Bu tarihten itibaren SPK ve Maliye Bakanlığı yaptığı düzenlemelerle bu konuyla ilgili sorunları ortadan kaldırmasına rağmen SPK Mevzuatı ile IFRS düzenlemeleri arasında birtakım farklılıklar günümüzde devam etmektedir. IFRS uygulamalarında bulunan fakat SPK Mevzuatında henüz yer almayan IAS 36, IAS 39, IAS 19, IAS 14, IAS 37, IAS 12, IAS 32, IAS 39 IFRS ve SPK Mevzuatına göre hazırlanan finansal raporlama sonuçlarının birbirinden farklı sonuçlar vermesine neden olabilmektedir.

Uluslar arası muhasebe standartlarına entegrasyon düzenlemeleriyle ilgili Rusya'da yapılan reform çalışmalarında pek başarılı sonuçlar alınamamıştır ve yapılan reform çalışmaları oldukça yavaş bir süreçte ilerlemektedir. Muhasebe reformuna ilişkin program 1995 yılında kabul görmesine rağmen bürokratik engeller yüzünden IFRS'ye geçiş sağlanamamıştır. Örneğin 2001 yılında Rusya Merkez Bankası'nın IFRS'ye geçişin gerçekleşeceğine dair açıklamasına rağmen bu konuda henüz somut adımlar atılmamıştır. IFRS'ye geçiş konusundaki bu başarısızlığın temel nedeni Sovyet Sisteminden kalma yolsuzluk ve aldatmacaların muhasebe reformları konusunda Komünist rejim sonrası Rusya'ya şeffaflık olarak yansıyamamasıdır. Yeltsin döneminde yapılan temel ekonomik reformlara rağmen yolsuzluk ve bürokratik engeller devam etmiştir. Yolsuzluğun önüne geçilememesi Rusların piyasa ekonomisi temelli reformlara olan inancını azaltmış ve muhasebe reformlarının hızını kesmiştir (Sarikas ve Djatej, 2005: 54). Yeltsin zamanında göze çarpan en önemli başarısızlık bankacılık sektöründe başarılı bir reform gerçekleştirilememesidir. Oysaki bu sektör uluslararası muhasebe standartlarından en fazla yararlanacak sektör olarak kabul edilmekteydi. Sonuç olarak muhasebe reformundaki başarısızlığın temel nedeni olarak Sovyet döneminden kalma olumsuz kalıntıları ve Yeltsin döneminden kalma piyasa ekonomisi reformlarının kötü yönetimini kabul edebiliriz (Sarikas ve Djatej, 2005: 64). Komünist rejimden piyasa ekonomisine geçiş yapan gelişmekte olan ülkelerde devletin ekonomiye etkisinin devam etmesi ve IFRS'nin özel yatırımcı ve özsermayenin hakim olduğu sermaye piyasalarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanması nedeniyle bu ülkelerde

IFRS'ye geçiş süreci konusunda başarısızlıklar yaşanmaktadır (Chamisa, 2000: 275).

Çin'de 1990'lı yılların başlarından itibaren yerel muhasebe standartlarını IFRS'ye uyumlaştırma konusunda başarılı çalışmalar yapılmaktadır. Bu ülkede GAAP konusunda 1998 yılında yapılan temel reform Çin Muhasebe Standartlarının IFRS ile uyumlaştırılması konusundadır. Fakat bu reform Çin Muhasebe pratiklerini IFRS pratiklerine etkili şekilde uyumlaştıramamıştır. Farklılıkların temel nedeni olarak kurumsal altyapı eksikliği gösterilmektedir (Chen ve Cheng, 2007: 284). Çin Hükümetinin ulusal muhasebe uygulamalarını IFRS uygulamalarıyla uyumlaştırmak amacıyla 2001 yılında reformlar gerçekleştirmiştir. Bu reformlar, özellikle muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılmasında yönetimin fırsatçı davranışlarının etkisini azaltmak amacıyla yönelik bir uygulama mekanizması yayınlamıştır. Bu mekanizma ile Çin GAAP ve IFRS uygulamalarına uygun olarak açıklanan karlar arasındaki farklılıkları azaltmak amacıyla yöneliktir. Kurumsal yönetim alanında gerçekleşen reformlar sonucu Çin GAAP ve IFRS uygulamalarına göre oluşan karlar arasındaki farklılıkların 2002 yılından itibaren azalmaya başladığı görülmektedir (Chen ve Cheng, 2007: 284).

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uluslararası faaliyet gösteren ve yatırım yapan şirketler, bankalar ve diğer kuruluşlar ekonomik kararlar alırken, Dünya'da çeşitlilik ve farklılık gösteren muhasebe sistemlerine göre hazırlanan mali tabloları karşılaştırırken zorluklar yaşamaktadırlar. Bu durum sonucu Dünya'da yüksek kaliteli, global seviyede uygulanan ve yaptırım gücü olan, ülkelerarası farklılık göstermeyen kesin kurallara sahip küresel muhasebe standartlarının oluşturulmasını gerekli hale getirmiştir. Uluslararası muhasebe uyumlaştırma çalışmalarına bu ihtiyaca karşılık vermek, ulusal muhasebe sistemleri arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak ve yatırımcıların doğru ekonomik kararlar almasını sağlamak için 1973 yılında IASC'nin kurulmasıyla başlanılmıştır. Bu tarihten itibaren uyumlaştırma çalışmaları bütün Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de hız kazanmıştır. Avrupa Birliği uyum süreci ve küreselleşmenin etkisiyle, çeşitli kurumlarca, Türkiye'de geçerli olan muhasebe standartlarının IFRS 'ye uygun olarak yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. SPK, IOSCO'ya üye olması sebebiyle IFRS'ye uyumlu standartlar yayınlamı ve uygulamaya koymuştur. 2008'de yürürlüğe girmesi beklenen Yeni Türk Ticaret tasarısıyla bütün işletmelere Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak mali raporlarını hazırlama zorunluluğu getirilmiştir. Türkiye Muhasebe Standartları IFRS'ye uygun olarak hazırlanmış standartlardır. Aynı şekilde uygulamaya koyulması beklenen Basel II kriterlerine göre işletmelerin bankalarla çalışabilmesi için IFRS'ye uyumlu olarak hazırlanan TMS'ye göre mali raporlarını hazırlaması koşulu getirilmiştir.

Avrupa Parlamentosu Mart 2002' de, 2005 yılından itibaren Avrupa Birliği sınırları içinde borsaya kote olmuş şirketlerin mali tablolarını IFRS'ye uygun olarak düzenlemelerini öngören tasarımı onaylamıştır. Bu düzenleme üye ülkeler tarafından, bütün şirketleri kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Çalışmada Gray tarafından geliştirilen muhafazakarlık indeksi kullanılarak Türkiye, Rusya ve Çin'de faaliyette bulunan ve NYSE'e kote edilmiş 3 büyük şirket verileri analiz edilerek bu ülkelerde yapılan IFRS'ye uyumlaştırma çalışmalarında geline nokta hakkında genel bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Alınan sonuçlara göre Türkiye ve Çin'de uygulanan ulusal muhasebe standartları ile IFRS arasında genel bir benzerlik olduğu aynı zamanda Türk ve Çin muhasebe standartlarının IFRS'ye göre daha koruyucu bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan ise Rusya'nın 1990'lı yıllardan itibaren planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçmesine rağmen devletin ekonomik reformlar üzerinde hala büyük bir hakimiyetinin bulunması Rusya'nın IFRS'ye uyumlaştırma sürecinde başarısızlığına sebep olmuştur. Ayrıca yolsuzluklar ve bürokratik engeller bu süreci daha da duraksatmış ve karar alıcıların finansal tablolardan şeffaf, karşılaştırılabilir sonuçlar alamamasına neden olmuştur.

Çalışmada Gray'ın muhafazakarlık indeksine göre üç ülkedeki muhasebe politikalarının IFRS ye uyumu ölçülmüştür. Gelecekteki çalışmalarda;

- Muhasebe harmonizasyonunu derecesini ölçmeye yönelik diğer yöntemler ve birbiri ile karşılaştırması yapılarak ulusal muhasebe standartlarının uluslar arası finansal raporlama standartlarına yakınsamasına olan eğilim süreci ortaya konulabilir.
- Ayrıca ülkelerin finansal tablo kalemleri tek tek incelenerek farklılıkların nedenleri incelenebilir,
- Yukarıdaki uygulamalar yıllara göre ayrı ayrı yapılarak uyum sürecinde ülkelerdeki değişim ortaya konulabilir.
- Net karı ele alarak analiz gerçekleştirilmiştir. Buna ilaveten toplam varlıklar, hisse başına gelir gibi diğer unsurlar da incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Tamer (2005), "Finansal Muhasebe ve Raporlama Standartlarında Uyumlaştırma ve UMS/IFRS Bazında Küresel Muhasebe Standartları Setine Yöneliş Eğilimi", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 71, Nisan -Haziran 2005, ss.182-199.
- Arıkan, Yahya (2006), "Finansal Raporlama Standartları İSMMMMO Yuvarlak Masa Toplantısından Notlar", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 72, Haz.-Tem. 2006, ss.7-17
- Baker, Richard ve Elena Barbu (2007), "The Evolution Of Research On International Accounting Harmonisation: An Historical and Institutional Perspective", *Socio-Economic Review*, October 2007, Vol.5, No.4, ss.1-30. (<http://ser.oxfordjournals.org/cgi/reprint/mwm014v1.pdf>) (Erişim Tarihi: 02.01.2008).
- Başpınar, Ahmet (2004), "Türkiye'de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış", *Maliye Dergisi*, Sayı 146, ss.42-57.

- Blake, John, Oriol Amat ve Cathrine Growthorpe (1998), “*International Accounting Harmonisation- a Comparison of Spain, Sweden and Austria : Economics Working Paper*”, <http://www.econ.upf.s/docs/papers/downloads/294.pdf> (Erişim Tarihi: 02.01.2008).
- Brown, Lehman (2004), “*The Gap in GAAP: Bridging the Accountants Standards Gap in China*”, January 2004, <http://www.lehmanbrown.com/Newsletters/PTO/LB13.htm>, (Erişim Tarihi : 19.07.2007).
- Canibano, Leandro ve Mora Araceli (2000), “Evaluating The Statistical Significance of De Facto Accounting Harmonization: a Study of European Global Players”, *European Accounting Review*, Vol:9, No:3, ss.349-369.
- Chamisa, Edward E. (2000), “The Relevance and Observance of the IASC Standarts in Developing Countries and the Particular Case of Zimbabwe”, *The International Journal of Accounting*, Vol:35, No:2, ss.267-286.
- Chairas, Ira Y. ve Radianto Wirawan (2001), *Accounting Harmonization in ASEAN*, Master Thesis, No.2001,05, Göteborg University.
- Chen, Jean ve Peng Cheng (2007), “Corporate Governance and the Harmonisation of Chinese Accounting Practices with IFRS Practices”, *Corporate Governance*, Vol:15, No.2, March 2007, ss.284-293.
- Chen , Shimin , Zheng Sun ve Wang Yuetang (2002), “Evidence From China on Whether Harmonized Accounting Standards Harmonize Accounting Practices”, *Accounting Horizons*, Vol:16, No:3, September 2002, ss.183-197.
- European Union, (2003), (www.accountingreform.ru/en/main/ru/materials/russian/from2003/-13k-) (Erişim Tarihi: 02.01.2008).
- Fritz, Susanne, ve Lammler Christina (2003); “*The International Harmonisation Process Accounting Standards*”, Linköping Universitet, International Master Program Strategy and Culture, 2003-3, Yayınlanmamış Master Tezi.
- Goeltz, Richard K. (1991), “*International Accounting Harmonisation: The Impossible (and unnecessary) Dream*”, *Accounting Horizons*, Vol:5, No:1, March 1991, ss.85-89.
- Haverty, John L (2006), “Are IFRS and U.S.GAAP Converging? Some Evidence from People’s Republic of China Companies Listed on the New York Stock Exchange”, *Journal of International Accounting , Auditing and Taxation*, Vol:15, ss.48-71.
- Haskins, Mark E., Ferris R. Kenneth ve Thomas I., Selling (2000), *International Financial Reporting and Analysis*, Second Edition, Irwin McGraw-Hill Companies.
- Hoyle, Joe B., Schaefer Thomas ve Timothy, Douppnik (2004), *Advanced Accounting*, Mc Gray Hill Company, Seventh Edition.
- Hulle, Karel Van (2002), “International Covergence of Accounting Standarts A Comment On Jeffrey”, *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol.12, ss.357-363.

- İbiş, Cemal ve Serdar Özkan (2006), “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)’na Genel Bakış)”, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 74, Ocak-Şubat-Mart 2006, ss.25-43.
- Joumal, Samira ve Sandra Vulin (2004), “*Development Of Harmonisation İn The 21st Century-Is Accounting Harmonisation Possible and can it be Measured?*”, Department of Business Administration, Master Thesis, Spring Term.
- Karapınar, Aydın (2000), “*Uluslararası Muhasebe Standartlarında Firma Karı Üzerine Etki Eden Alternatif Muhasebe Politikalarına ve Türkiye’nin Uyum Derecesine İlişkin Bir Araştırma*”, T.C. Gazi Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Muhasebe Finansman Bilim Dalı, Ankara, Doktora Tezi.
- Kennard S. Brackney ve Philip R.Witmer (2005), “The European Union’s International Standarts Setting”, *THE CPA Journal*, Vol.75, No.11, November, [http:// www.nysscpa.org/cpjournal/2005/1105/infocus/p.20.htm](http://www.nysscpa.org/cpjournal/2005/1105/infocus/p.20.htm). (ErişimTarihi: 19.07.2007).
- Koç Yalkın, Yüksel, Volkan Demir ve Defne Demir (2006), “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Türkiye’de Finansal Raporlama Standartlarının Gelişimi”, *Mali Çözüm Dergisi* (Özel Sayı), Sayı 76, (17. Dünya Muhasebe Kongresi /Kasım 2006), ss:57-73.
- Larson, Robert ve Sara Kenny (1999), “Harmonisation Of International Accounting Standarts : Progress in THE 1990s?”, *Multinational Business Review* , Spring 1999, Vol.7, Issue.1, ss.1-12.
- Mogul, Samir S. (2003), “Harmonization of Accounting Standarts”, *Chartered Accountant*, January 2003, ss:681-684
- Mugan, Can Simga ve Nazlı Hosal Akman (2005), “Convergence To International Financial Reporting Standarts: the case of Turkey”, *Int. J. Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol:2, No.1\2, ss.127-139.
- Munian, Ana Yetano (2003), “Harmonisation At The European Union :a difficult but needed task”, *Documento De Trabajo*, 2003-07, ss.1-27.
- Murphy, Ann B. (1996), *A Temporal Examination Of International Accounting Harmonization: Firm Specific and Enviromental Factors Which Affect The Level And Changes İn The Level Of Harmony Between Countries*, May 1996, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Arkansas.
- Nobes, Christoper ve Robert Parker (2006), *Comparative International Accounting*, Prentice Hall, ninth edition.
- Özkök, Servet (2000), “Avrupa Birliği’ne Üye Ülkeler Arasında Muhasebe Standartlarını Uyumlaştırma Çalışmaları”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Ekim, ss.87-93.
- Peng, Songlan (2005), “*The Harmonisation of Chinese Accounting Standarts With International Accounting Standarts*”, Doctor of Philosophy at Virginia Commonwealth University, 2005.

- Rahman, Asheq, Hector Perera ve Siva Ganesh (2002), "Accounting Practice Harmony, Accounting Regulation and Firm Characteristics", *Abacus*, Vol.38, No:1, ss.46-77.
- Roberts, Alan (2002), "The European Union's Financial Reporting Strategy: Lessons for New Zealand", *Inaugural New Zealand European Studies*, ss.2-29.
- Rostelecom (2007), *Financial Reports*, <http://www.rt.ru/en/centr-invest/financial/> (Erişim Tarihi : 19.07.2007).
- Seçgen, Begüm (1998), "*Uluslararası Muhasebe Uyumlaştırma Çalışmaları ve Türkiye Muhasebe Standartları ile Uyumu*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.
- Samuels, John M, A.G. Piper (1985), *International Accounting : A Survey*, San Martin press, Newyork,1985.
- Sarikas, Robert H.S ve Arsen M. Djatej (2005), "History And The Russian Accounting Transition", *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol.2, No.1\2, ss.54-65.
- Taplin, Ross H (2003), "Harmony, Statistical Inference With The Herfindhal H Index and C Index", *Abacus* , Vol.39, No.2, ss.82-94.
- Taplin, Ross H (2006), "A Practical Guide To Constructing Specialised Indices Of International Accounting Harmony Using The Harmoniser Software", *Financial Reporting , Regulation and Governance*, Vol.5, No.1, ss.1-28.
- Toraman, Cengiz ve Fatih M. Bayramoğlu (2006), "Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi", *Mali Çözüm Dergisi (Özel Sayı)*, Sayı 76, 17. Dünya Muhasebe Kongresi /Kasım 2006), ss.457-480.
- Turkcell (2007), *Finansal Raporlar*, <http://turkcell.com.tr/raporlar/20070227-TCELL-Q42007-Report.pdf>.(Erişim Tarihi: 19.06.2007).
- Uddin, Salim (2005), "Global Harmonization of Accounting Standarts", *The Cost and Management*, May-June, ss.17-23.
- Uluslan, Hikmet (2005), "Şirketlerde IAS/IFRS'nin Kabulü veya IAS/IFRS'ye Uyum", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, Mayıs 2005, ss.9-30.
- Uyar, Süleyman ve Hakan Aygören (2006), "Basel II İlkelerinin Kobi'lere Olası Etkileri:Finansman Maliyeti ,Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme –Likely Effects Of Basel II Principles To Small and Medium Sized Enterprises (SMSs) : An Evaluation İn Terms Of Cost of Capital , Financial Reporting and Accounting", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 77, Ağustos Eylül Ekim 2006, ss.52-70.
- Üstünel, Bülent (2006), "2006 Yılı Türkiye Muhasebe Standartları Yılı Olacak", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı 72, Haziran-Temmuz 2006, ss.18-20.
- Üstündağ , Saim (2006a), *Global Finansal Raporlama Hayal mi?*, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, ss.195-199, (http://www.tsrbs.org.tr\NR\rdonlyres\03EE6DB6-4920-461A-88EC-94F5A9BAD73C\2156\182_186.pbf), (Erişim Tarihi : 19.07.2007).

- Üstündağ, Saim (2006b), *Avrupa Birliği'nde Finansal Raporlama*, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, ss.159-163, (http://www.tsrsb.org.tr\NR\rdonnlyres\3237B818-8EF0-4D5C-A006-8FE8DF-4DAAF1\1340\Ceyma_160165.pdf). (Erişim Tarihi:19.07.2007).
- Vysokov, V. (2007), “Center-invest: banking in Russia using international Accounting Standards”, *Bank Center-invest news*, 08..06.2007, (<http://www.centriinvest.ru/pdf/p10.pdf>), (Erişim Tarihi:05.07.2007).
- Whittington, Mark ve Tony Steele (1998), “Still Searching For Excellence? International Accounting and The World's Most Outstanding Companies”, *British Journal Of Management*, Vol :9, ss.232-247.